

BIULETYN OGRODÓW BOTANICZNYCH NR 2, 1972

WANDA WRÓBEL-STERMIŃSKA

Ogród Botaniczny UJ

BIOLOGIA I FASCJACJA PĘDU U *Ceropegia stapeliiformis* HAW.

Rodzaj *Ceropegia* z rodziny *Asclepiadaceae*, obejmujący około 160 gatunków, jest nadzwyczaj interesujący zarówno pod względem morfologicznym, jak i ekologicznym. Systematykę tego rodzaju opracował H. Huber, który wyróżnił 21 sekcji. Wśród bogactwa gatunków przeważają sukulenty, ale również spotyka się rośliny o normalnie rozwiniętych łodygach i liściach. *Ceropegia stapeliiformis* należy do grupy typowych sukulentów, a jej nazwa gatunkowa pochodzi stąd, że budową kwiatów różni się od innych gatunków ceropegii, przypominając rodzaj *Stapelia*.

Ceropegia stapeliowata jest rośliną pustynną, rośnie w południowo-wschodniej Afryce. Jest ona pnączem osiagającym kilka metrów długości, a łodygi jej mają tendencję do tworzenia śrubowato zwijających się pętli. Szaro-zielone, nakrapiane brunatno łodygi są obłe, mięsiste i bardzo kruche. Liście zredukowane są do małych łusek, ustawionych po 3—4 w okółkach. Młode pędy rosną zawsze w dół i nierzadko osiągnąwszy ziemię—ukorzeniają się. Roślina przed kwitnieniem wydłuża swoje łodygi. Kwiaty zawiązują się na starszych pędach w kątach łusek; zazwyczaj wyrasta 5—8 kwiatów, rozwijających się kolejno na bardzo krótkich szypułkach. *Ceropegia stapeliowata* kwitnie rokrocznie od czerwca do listopada. Zielonkawo-białe kwiaty są piękne i oryginalne, jak u większości gatunków tego rodzaju. Mały, 5-działkowy kielich, obejmuje zrosniętą w rurkę 5 cm długości, koronę, która w górnej części jest rozszerzona. W stadium młodocianym górne łatki korony są zrosnięte, ale w łączeniach tworzą charakterystyczne dla tego rodzaju okienka. Przy całkowitym otwarciu kwiatu ostro zakończone łatki rozchylają się, czym przypominają kwiaty stapelii (ryc. 1). Tego typu kwiat, z luźno rozwartymi łatkami, posiada niewiele gatunków ceropegii. Kwiaty ceropegii stapeliowatej można zaliczyć do tzw. pułapkowo-poślizgowych (*Gleitfallenblumen*), albowiem rurka korony u wejścia do gardzieli wyścielona jest białymi, ruchomymi włoskami, a jej ściany są bardzo śliskie (podobnie jak u niektórych storczyków). Owad po prześlizgnięciu się przez skiero-

Ryc. 1. Rozwinięty kwiat i pączki *Ceropegii stapeliowatej*

Ryc. 2. *Ceropegia stapeliowata*. A — staśmiony pęd; B — grzebień na staśmionym pędzie

wane do dołu włoski wpada do rozdętego kociołka, w którym mieszczą się pręciki i słupki. Gdy włoski zwiedną, owady oblepione poliniami wydostają się na zewnątrz i mogą znowu odwiedzać następną kwiata.

Spośród kilku okazów opisywanej ceropegii, uprawianych w naszym Ogrodzie, jeden okaz wykazuje staśmienie łodygi. Staśmienie to powstało przed kilku laty. Łodyga na wysokości 70 cm od ziemi jest silnie spłaszczona i zbrzdowiona, posiada liczne rozgałęzienia i wykrzywienia przybierające postać grzebieniastą. Grzebienie te dochodzą do 7 cm szerokości, rosną bardzo powoli w kilku płaszczyznach, są twarde, pokryte nieregularnie łuskowatymi liśćmi, które są szczególnie gęsto skupione w górnej części grzebieni. Staśmienie przebiega na długości 30 cm, dalej łodygi są rozwinięte normalnie (ryc. 2). Według J. C. Schoutego przypadek ten można zaliczyć do typu fascjacji promienistej. Zauważono, że na staśmionej części pędu nie wyrastają kwiaty, co należy tłumaczyć nieprawidłową budową anatomiczną łodygi.

W dostępnej mi literaturze nie znalazłam danych odnośnie zjawiska fascjacji u sukulentów, jedynie w Biuletynie Ogrodów Botanicznych nr 3 z roku 1965 L. Karpowiczowa wspomina o *Aeonium domesticum* Berger, zamieszczając fotografię staśmionej rośliny. Wydaje się przeto, że przypadek u ceropegii stapeliowatej jest godny zarejestrowania i zainteresowania oraz dalszej obserwacji.

LITERATURA

- Huber H., 1957. *Revision der Gattung Ceropegia*. Memorias da Soc. Broteriana. Bd. XII. Coimbra.
 Mowszowicz J., 1970. *Zjawisko fascjacji u roślin*. Łódź.
 Rauh W., 1967. *Die Grossartige Welt der Sukkulenten*. Hamburg-Berlin.
 Schoute J. C., 1936. *Fasciation and Dichotomy*. Amsterdam.

JANINA SZOBER

ROŚLINY OWOCUJĄCE PO RAZ PIERWSZY W OGRODZIE BOTANICZNYM UW

W Warszawskim Ogrodzie Botanicznym wielokrotnie podejmowane były próby aklimatyzacji różnych gatunków roślin. Zaliczyć do nich można m. in.: *Acahnuts spinosus* L. — Akant kłujący; *Bocconia cordata* Willd. — Bokkonia sercowata; *Bocconia microcarpa* Maxim. — Bokkonia drobnoowocowa; *Ipomoea quamoclit* L. (syn. *Quamoclit pinnata* Boj.) — Wilec pierzasty; *Ipomoea muricata* L. Jacq. (syn. *Calonyction muricatum* G. Don, *Convolvulus colubrinus* Blance).

Te od wielu lat uprawiane gatunki bądź dotychczas nie zakwitwały, bądź jeżeli zakwitwały to nie dawały dojrziałych nasion.

Upalne lato 1971 roku, o temperaturach od dawna w Warszawie nie notowanych, pozwoliło nareszcie ze wspomnianych wyżej gatunków zebrać nasiona.